

Nr 52

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående rätten att utbekomma allmänna handlingar i stadsplaneärenden m. m.

Konstitutionsutskottet har till gemensam behandling förehått

1) de likalydande motionerna nr 250 i första kammaren av herrar *Fäll-din* och *Thorsten Larsson* samt nr 328 i andra kammaren av herr *Larsson* i *Borrby m. fl.*; samt

2) de likalydande motionerna nr 361 i första kammaren och nr 450 i andra kammaren av samma motionärer.

I de förstnämnda motionerna hemställs att sekretessbestämmelsen enligt 8 § i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (SokrL) omedelbart upphävs, dock ej beträffande handlingar som upprättats eller anskaffats i fråga om inköp av fast egendom.

I de under 2) omnämnda motionerna yrkas att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning i syfte att föreslå kommunerna att på ett tidigt stadium och under arbetets gång informera i planlägningsfrågor såväl beträffande översikts- som detaljplaneringen, varvid fackmännens och planerarnas ställning och arbetsförhållanden måste särskilt beaktas; samt att hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning om rättstrygghetsfrågorna för människorna i samband med ändringar i existerande markdispositioner och bebyggelse, speciellt med hänsyn till hur planeringens arbetsformer och offentlighet påverkar desamma.

Beträffande den för samtliga motioner gemensamma motiveringen får utskottet hänvisa till motionen nr 450 i *andra* kammaren.

Gällande rätt och dess förarbeten

SokrL innehåller i 8 § ett stadgande om sekretess i planärenden av följande lydelse.

Hos myndighet upprättade handlingar i ärende angående uppgörande av ny eller ändrad stadsplan må ej utan tillstånd av myndighet som handlägger ärendet utlämnas, förrän förslag till stadsplan blivit tillgängligt för granskning enligt vad därom särskilt är stadgat. Såvitt angår hos myndighet i dylikt ärende upprättade handlingar med beräkningar av fastighetsvärden, äger myndighet som handlägger ärendet besluta, att sådan handling ej heller efter nämnda tidpunkt må utan myndighetens tillstånd ut-

lämnas; dock att handling ej må hemlighållas längre än till dess stadsplanen blivit genomförd eller tjugo år förflutit från handlingens datum.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande generalplan, så ock med avseende å utomplansbestämmelser för städer och stadsliknande samhällen.

I 1935 års betänkande om allmänna handlingars offentlighet (SOU 1935: 5) anförde de sakkunniga som motiv för det återgivna stadgandet, att förutom beräkningar angående fastigheters värde även andra handlingar i stadsplaneärenden behövde hemlighållas, framför allt själva utkastet till stadsplan och andra handlingar, av vilka framgick hur stadsplanen tänktes utformad. Ett för tidigt offentliggörande av sådana handlingar skulle kunna gynna spekulationer på kommunens bekostnad och omöjliggöra stadsplanens genomförande.

Frågans behandling i riksdagen 1961

I motioner till 1961 års riksdag föreslogs att riksdagen måtte hemställa om sådan komplettering av direktiven till offentlighetskommittén, att även frågan om sekretessbeläggning av planärenden upptogs till behandling. Motionernas motivering överensstämde nära med den som ligger till grund för de nu föreliggande. I sitt utlåtande i ärendet (nr 5) antecknade konstitutionsutskottet, att frågan om sekretessbeläggning av kommunala planärenden inte särskilt nämnts i direktiven för offentlighetskommittén. Enligt direktiven förelåg emellertid inget hinder för kommittén att, i den mån anledning därtill förekom, uppta frågor som inte direkt avsåg sekretesslagstiftningen men som på ett eller annat sätt ägde samband med denna. Utskottet hade också inhämtat, att det ingick i kommitténs uppdrag att verkställa en fullständig genomgång även av de sekretessfrågor som berörde kommunerna. En av dessa rörde förfarandet i planärenden. Under hänvisning till att de upptagna spörsmålen sålunda redan var föremål för utredning avstyrkte utskottet motionerna. Riksdagen följde utskottet.

Offentlighetskommitténs betänkande

Offentlighetskommittén avlämnade förra året ett betänkande med förslag till ny lagstiftning om offentlighet och sekretess (SOU 1966:60). I förslaget har inte upptagits någon föreskrift om sekretess i planärenden. Ett stadgande om sekretess för handlingar i ärende om statens eller kommuns köp eller försäljning av fast egendom m. m. gör det emellertid möjligt att i sådana ärenden hemlighålla kalkyler, skisser och andra beräkningar till dess förhandlingarna slutförts.

Kommittén anför, att sekretess inte kan anses vara ett tjänligt medel att förebygga jordvärdestegring. Inte heller är det möjligt att under någon längre tid effektivt hemlighålla planer som uppkommit inom en kommunal förvaltning. Därigenom kan i stället vissa personer få större möjligheter att göra vinster på det allmännas bekostnad än om planerna varit offentliga. Skulle man lyckas behålla sekretessen, finns det å andra sidan fara för irrationella värdestegringar av svårare art än de som skulle ha uppkommit om planerna varit kända. Vidare hänvisar kommittén till behovet av offentlig debatt kring planarbetet.

Kommitténs förslag i förevarande hänseende hade presenterats redan i en år 1964 framlagd diskussionspromemoria. Vid överläggningar med myndigheter och organisationer i anledning av denna promemoria hade dess ståndpunkt beträffande sekretess i planärenden allmänt godtagits.

Frågan om översyn av byggnadslagstiftningen och planinstitutet

I 1966 års statsverksproposition, bil. 13: inrikesdepartementet (s. 199) anmäldes att frågan om en översyn av byggnadslagstiftningen och planinstitutet prövas inom kommunikationsdepartementet. En sådan översyn hade förordats av byggnadsstyrelsen samt av bostadsbyggnadsutredningen i betänkandet »Höjd bostadsstandard» (SOU 1965: 32).

Sedermera har JO gjort framställning till Kungl. Maj:t om utredning angående behovet av skydd för fastighetsägare mot verkningarna av långvariga provisoriska byggnadsförbud (1967 års ämbetsberättelse s. 463 ff).

Det må även nämnas att 1966 års riksdag, i anledning av väckta motioner med begäran om utredning i fråga om de olika planinstitutet och om planväsendets organisation, med hänsyn till nyssnämnda arbete inom kommunikationsdepartementet förklarar sig kunna utgå från att en utredning i ämnet skulle komma till stånd på Kungl. Maj:ts initiativ (SU 1966: 38 s. 15).

Motionerna

Motionärerna anför, att utvecklingen på samhällsbyggandets område går snabbt. Nya erfarenheter och ny teknik tillförs ständigt, och antalet alternativa möjligheter till planering och byggande ökar därmed. Betydelsen av att riktiga vägar anvisas av fackmännen och godtas av förtroendemännen ökar också i takt med urbaniseringen och de många valmöjligheterna.

I motionerna anföres vidare att en sekretessbelagd planering ofta leder till att rättssäkerheten för enskilda och företag åsidosättes. De som investerar i bostäder, fritidshus eller andra anläggningar bör få veta om området kan disponeras för dessa ändamål under närmast överskådliga tid. Som för-

hållandena nu är blir de människor som berörs av ändrade planer och nya projekt informerade så sent att de ofta inte hinner sätta sig in i det nya läget och vidta tillräckliga motåtgärder.

Med hänsyn till den mycket stora betydelse för människorna som planeringsarbetet har, den nuvarande utvecklingen mot en alltmer centralistisk och tidiglagd beslutsnivå och den kritik som i övrigt kan riktas mot en insynsskyddad planeringsmetodik anser motionärerna att sekretessbestämmelsen omedelbart bör upphävas. Dock bör handlingar som rör fastighetsvärden kunna hemlighållas. Det finns ingen anledning att invänta remissvaren över offentlighetskommitténs betänkande vad sekretesslagstiftningens 8 § beträffar.

Motionärerna framhåller vidare att de skäl som redovisats av dem talar för att sekretessen i planeringen inte bara bör hävas utan ersättas av en på kommunerna liggande skyldighet att informera i planfrågor. På en del håll har försök i den vägen gjorts genom att informationskvällar med föredrag och diskussioner anordnats. Intresset för dessa har visat sig vara stort, och det finns ingen anledning att förmoda att inte en medveten strävan från de planläggandes sida att föra ut planfrågorna till allmänheten skulle ge ökade kunskaper, en vidgad debatt och ett positivt utbyte för alla parter. Ett upphävande av sekretessbestämmelserna skulle i sig självt knappast leda till den breddning av planeringsdebatten som bör eftersträvas.

Kommunala förtroendemän och tjänstemän bör själva underlätta spridningen av planeringsmaterial. Pressens betydelse som förmedlingsorgan bör i sammanhanget understrykas. Först genom aktiva insatser från kommunernas sida kan det eftersträvade resultatet nås: en positiv debatt i ett tidigt skede om planeringens målsättning och program. Hur detta bäst skall ske bör bli föremål för en statlig utredning. Därvid bör speciellt beaktas att de åtgärder som föreslås ej får inverka på fackmännens och tjänstemännens arbetsro.

Utskottet

I motionerna I: 250 och II: 328 hemställs att gällande bestämmelse om sekretess i planärenden skall upphävas samt i motionerna I: 361 och II: 450 att utredning skall begäras dels om kommunernas skyldighet att under arbetets gång informera i planlägningsfrågor, dels om rättstryggheten i samband med ändringar i existerande markdispositioner och bebyggelse.

Offentlighetskommittén har i sitt betänkande föreslagit att nu gällande sekretess i planärenden skall upphävas. Betänkandet, som genomgått remissbehandling, är föremål för Kungl. Maj:ts övervägande. Med hänsyn till att förslag i ämnet sålunda redan föreligger finner utskottet att något riksdagens initiativ i frågan ej är erforderligt.

Vad angår de problem, som i övrigt upptagits i motionerna, vill utskottet

instämma i önskemålet, att de blir föremål för närmare utredning. Som ovan redovisats har Kungl. Maj:t anmält att frågan om en översyn av byggnadslagstiftningen och planinstitutet övervägs inom kommunikationsdepartementet. Enligt vad utskottet inhämtat avser Kungl. Maj:t att inom kort tillsätta en utredning för denna uppgift. Utskottet förutsätter att spörsmålen om information och rättstrygghet i planfrågor kommer att prövas i samband med detta utredningsarbete. Önskvärt är att hänsyn tages härtill vid utarbetandet av direktiven för utredningen. Utskottet hemställer,

att motionerna I: 250 och II: 328 samt I: 361 och II: 450 måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 31 oktober 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson, Damström, Erik Olsson, Dahlberg*, fröken Stenberg, herrar Tistad, Svenungsson och Dahlén; samt

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Larsson i Luttra, Andersson i Billingsfors, Werbro, Norrby, Gustafsson i Stenkyrka och Werner.

* Ej närvarande vid justeringen.